

Na podlagi 7. točke Sklepa o ustanovitvi Komisije Inštituta za kriminologijo za etiko v raziskavah (KIKER) (z dne 12. 5. 2025), ob smiselni uporabi 11. člena Statuta Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani (št. 1/2019 – 1 FB z dne 25. 2. 2019 z vsemi spremembami) izdajam naslednji

Pravilnik
Komisije Inštituta za kriminologijo za etiko v raziskavah (KIKER)

I. Splošne določbe

1. člen
(namen)

Komisija Inštituta za kriminologijo za etiko v raziskavah (v nadaljevanju: komisija ali KIKER) deluje z namenom zagotavljanja zaščite interesov in pravic udeležencev raziskav,¹ integritete raziskovanja in opravljanja znanstveno-raziskovalnega dela Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani (v nadaljevanju: inštitut ali IK) v skladu z uveljavljenimi načeli raziskovalne etike, kot velja v Evropskem raziskovalnem prostoru (ERA).

Komisija odloča o vlogah za presojo etične ustreznosti predlogov znanstveno-raziskovalnih projektov ali člankov in drugih znanstvenih del (v nadaljevanju: raziskav), ki potekajo v okviru IK (s strani zaposlenih, študentov ipd.). Odloča tudi o vlogah raziskav, ki jih vložijo (so)raziskovalci, (so)izvajalci ali (so)avtorji raziskav s področja kriminologije, kazenskega prava, pravosodja, človekovih pravic in sorodnih področij, ki prihajajo iz izobraževalnih ali raziskovalnih organizacij, kjer takšna komisija ne obstaja.

Komisija odloča o vlogah za presojo etične skladnosti raziskav, ki vključujejo delo z ljudmi, osebnimi podatki, umetno inteligenco ali vključujejo tveganje za zlorabo (raziskovalnih metod ali ugotovitev) ali se izvajajo izven EU. Komisija lahko presoja tudi druge vidike etičnosti raziskovanja s področja kriminologije, kazenskega prava, pravosodja, človekovih pravic in sorodnih področij, ki bi se pokazale kot relevantne z vidika vpliva na posameznika, družbo ali okolje.

2. člen
(predmet urejanja)

S temi pravili se urejajo organizacija in delovanje komisije; postopek presoje, zlasti elementi vloge, vrsta presoje, postopek obravnave; in kriteriji in merila presoje etične skladnosti.

¹ V teh pravilih uporabljeni izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske, moške in druge spolne identitete.

II. Organizacija in delovanje komisije

3. člen

Komisija ima predsednika,² ki ga na predlog direktorja Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani (v nadaljevanju: direktor inštituta) izmed sebe izvolijo člani z večino glasov vseh članov komisije.

Komisija ima namestnika predsednika, ki ga člani komisije izvolijo z večino članov.

Predsednik komisije koordinira in organizira delo komisije, pridobiva mnenja članov komisije in po potrebi zunanjih strokovnjakov, zastopa komisijo v stikih in komunikaciji s tretjimi osebami in organizacijami ter podpisuje dokumente, ki jih izda komisija.

Namestnik predsednika opravlja naloge predsednika v njegovi odsotnosti ali v primeru, ko se mora zaradi nasprotja interesov predsednik izločiti.

Komisija dela skladno z določili Evropskega kodeksa ravnanja za raziskovalno integriteto³, tega Pravilnika Komisije Inštituta za kriminologijo za obravnavo vlog za etično presojo, vir predstavljajo etična pravila Evropskega raziskovalnega prostora (Priloga 3).

III. Vrste etičnih presoj

4. člen

Postopek in obseg etične presoje sta prilagojena splošnim in posameznim značilnostim posamične raziskave.

Po naravi in obsegu presoje etične ustreznosti raziskav ločimo raziskave glede na njihova tveganja:

a) raziskave z minimalnim tveganjem:

raziskave ne prinašajo pomembnih tveganj za raziskovalne udeležence in ne vključujejo okoliščin, ki bi lahko povzročile nelagodje, neprijetnosti ali škodo, povečale ranljivosti udeležencev ali njihovo diskriminacija zaradi sodelovanja v raziskavi. Uporabljene metode so neinvazivne in vključujejo na primer spletne vprašalnike, anonimne ankete ali analizo javno dostopnih podatkov. Raziskave ne zbirajo posebnih kategorij osebnih podatkov in ne vključujejo ranljivih posameznikov ali skupin. V primeru raziskav z udeleženci je postopek pridobivanja obveščenega soglasja za sodelovanje jassen, preprost

² V teh pravilih uporabljeni izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženski in moški spol.

³ <https://allea.org/wp-content/uploads/2024/04/The-European-Code-of-Conduct-2023-SI.pdf>

in transparenten, udeleženci lahko uveljavljajo vse svoje pravice, vključno brez posledic kadarkoli prekiniti sodelovanje. Tveganje za razkritje identitete udeležencev je minimalno, npr. zaradi anonimiziranega zbiranja podatkov. Iz vloge izhaja, da je zavedanje raziskovalcev o potencialnih etičnih vprašanjih ustrezno.

b) raziskave z zmernim tveganjem:

potencial za neprijetnosti ali škodo raziskovalnim udeležencem je višji, vendar še vedno obvladljiv z ustreznimi zaščitnimi ukrepi. V to kategorijo sodijo raziskave, pri katerih obstaja zelo verjetna možnost čustvene obremenitve ali neugodja, kjer se zbirajo osebni podatki, vključno s posebnimi kategorijami osebnih podatkov (npr. politično prepričanje, veroizpoved, spolna usmerjenost). Prav tako lahko raziskava vključuje ranljive skupine, kot so otroci ali pripadniki manjšin, begunci. Tveganja zahtevajo sprejem dodatnih zaščitnih ukrepov, vključno s prilagojenimi postopki pridobivanja obveščenega soglasja za sodelovanje (npr. ustno soglasje). V raziskavi je lahko prisotno blago ali zmerno psihološko ali socialno nelagodje, če se raziskava dotika občutljivih, polemičnih ali neprijetnih tem, vendar tveganja za škodo ne presegajo običajnih izkušenj v vsakdanjem življenju. Možna tveganja se ustrezno zmanjšujejo z uporabo varoval, kot so anonimizacija podatkov, zaupnost, strožje omejitve dostopa do podatkov in zagotavljanje socialno ali psihološke podpore udeležencem.

c) raziskave z resnim ali kompleksnim tveganjem:

raziskava vključuje elemente, ki znatno presegajo minimalna ali zmerna tveganja in zahtevajo najvišjo stopnjo zaščitnih ukrepov. V to kategorijo sodijo raziskave, ki vključujejo obdelavo posebnih kategorij osebnih podatkov, kot so zdravstveni podatki, podatki o kazenskih ali prekrškovnih evidencah, raziskave, za katero je obvezna priprava ocene učinkov po 35. členu Splošne uredbe o varstvu osebnih podatkov, posvetovanje z Informacijskim pooblašcem, ali raziskave, ki se izključno ali pretežno osredotočajo na posebej ranljive skupine, kot so osebe z omejeno sposobnostjo privolitve, begunci, žrtve nasilja ali ljudje v institucionaliziranem okolju ali kombinacijo različnih ranljivosti. Raziskave z resnim tveganjem lahko vključujejo tudi posege ali metode, ki povzročajo znatno psihološko, fizično ali socialno breme za udeležence, ali raziskave, ki obravnavajo zelo občutljive ali sporne teme, kot so travmatične izkušnje ali kriminalno vedenje, in vsebujejo tveganja za raziskovalne udeležence. Po smernicah Evropske komisije o prepoznavi resnih in kompleksnih etičnih tveganj⁴ zahtevajo takšne raziskave še posebej skrbno pripravo, vključno s poglobljeno oceno tveganj, stalnim nadzorom nad potekom raziskave, obsežno dokumentacijo in transparentnost v vseh fazah raziskovalnega procesa in možnostjo prilagoditve protokolov. Potreben je celovit in strukturiran načrt za zmanjševanje tveganj, ki vključuje zaščito osebnih podatkov, zagotavljanje pravic udeležencev, uporabo nadzornih mehanizmov in zagotavljanje podpore za morebitne negativne posledice. Ključnega pomena je, da se tveganja tehtajo glede na pričakovane

⁴ *Identifying serious and complex ethics issues in EU-funded research*, Komisija Evropske unije, 5. julij 2021.
https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/guidance/guidelines-on-serious-and-complex-cases_he_en.pdf

koristi, pri čemer je prednost vedno dana zaščiti dostojanstva, pravic in varnosti udeležencev šele nato pa koristi raziskovanja.

III. Elementi vloge za etično presojo

4. člen

Vloga za presojo etične ustreznosti raziskave mora biti podana na priloženem obrazcu »Vloga za etično presojo KIKER« (v nadaljevanju: vloga) (Priloga 1) in mora vsebovati morebitne z raziskavo povezane priloge (npr. vzorec *Obveščeno soglasje* k sodelovanju v raziskavi).

V vlogi vlagatelj poda:

1. osnovne informacije o raziskavi, zlasti opis ciljev raziskave in etično relevantnih raziskovalnih metod, financerja in izvajalca;
2. informacije o tveganjih raziskave: za udeležence raziskave (npr. kdo so ciljne skupine, njihove morebitne ranljivosti, ali gre za otroke, osebe, ki ne morejo veljavno privoliti v sodelovanje, ali osebe, ki so v odvisnem položaju (npr. zaprte osebe, osebe, ki težko odrečejo sodelovanje zaradi službene hierarhije); za osebne podatke (npr. opis kategorij zbranih in obdelovanih osebnih podatkov, količino podatkov, morebiten uvoz/izvoz osebnih podatkov iz/v EU) idr. tveganja;
3. informacije o zaščitnih ukrepih za identificirana tveganja, npr. informirano soglasje udeležencev, način shranjevanje, prenosa, anonimizacije osebnih podatkov, skrb za varstvo udeležencev in raziskovalcev.

IV. Elementi presoje etičnosti raziskav

4. člen

Presoja etičnosti predlagane raziskave vodijo splošna načela raziskovalne etike:

- spoštovanje človekovega dostojanstva in integritete,
- zagotavljanje poštenosti in transparentnosti do udeležencev raziskave,
- spoštovanje individualne avtonomije ter pridobivanje svobodnega in obveščenega soglasja,
- zaščita ranljivih posameznikov,
- zagotavljanje zasebnosti, zaupnosti in varovanja osebnih podatkov,
- spodbujanje vključenosti udeležencev pri oblikovanju metod raziskave,
- minimiziranje škode in maksimiranje koristi,
- delitev koristi raziskave z udeleženci, zlasti če se raziskava izvaja v državah z nizkim dohodkom.⁵

⁵ Seznam držav z nizkimi dogodki (Low income & Lower middle income countries) Svetovne banke:

Posebni kriteriji za presojo etične ustreznosti raziskav glede specifičnih etičnih tveganj, ki se navezujejo na raziskovalne udeležence, osebne podatke, izvajanje raziskav izven območja EU, umetno inteligenco in druga tveganja, natančneje opredeljuje priloga 3 tega pravilnika.

V. Postopek obravnave vloge za presojo etičnosti

5. člen (oddaja vloge)

Vlogo vlagatelj odda v elektronski obliki na e-naslov tajništva inštituta: ik.tajnistvo@pf.uni-lj.si. Komisija si prizadeva, da o vlogi odloči čimprej, tj. v 30 dneh od prejema formalno popolne vloge, razen v času letnih počitnic. Čas obravnave se lahko na utemeljeno prošnjo vlagatelja skrajša.

Dodatne informacije o postopku etične presoje inštituta je mogoče pridobiti preko telefonske številke (+ 386 1 4203 241) ali elektronske pošte: ik.tajnistvo@pf.uni-lj.si.

V primeru, da raziskava poteka v skupini z več raziskovalci ali raziskovalnimi organizacijami, lahko vlogo odda eden raziskovalec ali raziskovalna organizacija v imenu celotne raziskovalne skupine.

V primeru študentskih raziskav vlogo odda študent v soglasju z mentorjem, ki vlogo podpiše.

6. člen (preverjanje popolnosti vloge)

Predsednik KIKER v roku 5 delovnih dni pregleda, ali je vloga oddana na Obrazcu za etično presojo, ki je v celoti izpolnjen in podpisan, in so dodane priloge, ki so navedene v vlogi. Če oddana vloga ni popolna, predsednik pozove vlagatelja k dopolnitvi vloge.

Popolno vlogo predsednik KIKER najkasneje v roku 5 delovnih dni posreduje članu komisije, ki se mu za to obravnavo dodeli vloga poročevalca glede na rotacijo poročevalcev.

7. člen (obravnavo raziskave z minimalnim tveganjem)

Poročevalec etične komisije v primeru raziskave z minimalnim tveganjem, vlogo pregleda ter oblikuje:

- predlog sklepa o etični ustreznosti raziskave,
- morebitne dodatne opombe in navodila vlagatelju vloge, ki naj jih upošteva kljub sklepu o etični ustreznosti raziskave,
- morebitne dodatne opombe predsedniku komisije.

Sklep o etični ustreznosti podpišeta poročevalec (»Pripravi!«) in predsednik KIKER (»Predsednik KIKER:«).

8. člen

(obravnavna raziskava z zmernim tveganjem)

Poročevalec etične komisije v primeru ocene, da vloga presega kriterije minimalnega tveganja, ali da vloga ne presega minimalnega tveganja, a vložnik ni izkazal primerne etične skrbnosti, predlaga predsedniku vpoklic še dveh članov etične komisije, ki tvorijo skupaj s poročevalcem konkretno etično komisijo. Pri vpoklicu se upošteva načelo rotacije članov in njihovih ekspertiz.

Poročevalec oblikuje:

- oceno etičnih tveganj in kako ustrezno so bila naslovljena,
- morebitne dodatne opombe in navodila vlagatelju vloge, ki naj jih upošteva pri izvedbi raziskave,
- morebitne zahteve za dopolnitev vloge,

ki jih predstavi na seji 3-članske konkretne etične komisije, ki odloča o sklepu s soglasjem.

V primeru etične ustreznosti raziskave poročevalec zaključeno poročilo posreduje predsedniku etične komisije. Sklep o etični ustreznosti podpišeta poročevalec (»Pripravi!«) in predsednik KIKER (»Predsednik KIKER:«).

V primeru, da etična tveganja niso bila ustrezno ocenjena ali naslovljena, poročevalec vlagatelju posreduje mnenje in zahtevo za dopolnitev vloge.

Če kljub dopolnitvi vloge, etična tveganja še vedno niso bila ustrezno ocenjena ali naslovljena, se vloga zavrne. Sklep o etični neustreznosti podpišeta poročevalec (»Pripravi!«) in predsednik KIKER (»Predsednik KIKER:«).

V primeru, da 3-članska etična komisija ne doseže soglasja, se postopa po naslednjem členu.

Če seje ni mogoče izvesti z osebno navzočnostjo prisotnih, se lahko izvede videokonferenčna seja.

9. člen

(obravnavna raziskava, ki vsebujejo resna ali kompleksna tveganja)

Poročevalec v primeru ocene, da raziskava vključuje resna ali kompleksna etična tveganja,⁶ oblikuje:

- oceno etičnih tveganj in kako ustrezno so bila naslovljena,
- predlog mnenja,
- morebitne dodatne opombe in navodila vlagatelju vloge, ki naj jih upošteva pri izvedbi raziskave,
- morebitne zahteve za dopolnitev vloge,

in navedeno predstavi na razširjeni seji 5-članske etične komisije, ki odloča s soglasjem. Dodatna dva člana v razširjeno sestavo predlaga predsednik KIKER.

Če poročevalec 5-članske etične komisije presodi, da obravnava vloge zahteva specifično raziskovalno in/ali strokovno znanje, vlogo posreduje predsedniku komisije s predlogom, da se za pomoč zaprosi zunanjega strokovnjaka.

Z namenom razjasnitve navedb v vlogi oz. drugih vprašanj glede raziskave lahko komisija na sejo povabi tudi vlagatelja vloge.

Komisija vlogo potrdi, zavrne ali zahteva dopolnitve oziroma spremembe vloge.

Če kljub dopolnitvi vloge, etična tveganja še vedno niso bila ustrezno ocenjena ali naslovljena, lahko komisija ponovno zahteva dopolnitev ali vlogo zavrne.

Sklep o etični (ne)ustreznosti podpišeta poročevalec (»Pripravil:«) in predsednik KIKER (»Predsednik KIKER:«).

Če seje ni mogoče izvesti z osebno navzočnostjo prisotnih, se lahko izvede videokonferenčna seja.

10. člen

(posredovanje mnenja)

Po sprejetju sklepa komisije ga predsednik KIKER posreduje vlagatelju.

V primeru pozitivne ocene vloge vlagatelj prejme potrdilo o etični ustreznosti predlagane raziskave. V primeru raziskave, ki je prejela negativno mnenje s strani etične komisije, vlagatelj prejme tudi obrazložitev mnenja.

⁶ Definicija resnih in kompleksnih etičnih tveganj v *Identifying serious and complex ethics issues in EU-funded research*, Komisija Evropske unije, 5. julij 2021.

11. člen **(ponovna vložitev vloge)**

Dopolnjeno vlogo za enako raziskavo vlagatelj lahko ponovno odda v skladu s 5. členom tega Pravilnika.

V vlogi vlagatelj jasno označi, kateri deli besedila so spremenjeni ali dopolnjeni (priporočena je uporaba funkcije spremljanja sprememb) ter spremembe opiše v ločeni datoteki.

Spremenjeno ali dopolnjeno vlogo predsednik etične komisije posreduje praviloma istemu poročevalcu in postopek se nadaljuje po členih 8. – 10.

12. člen **(časovni potek obravnave)**

Komisija odloči o vlogi v 30 dneh od prejema formalno popolne vloge. V primeru prošnje vlagatelja za hitrejšo obravnavo si poročevalec ali komisija prizadeva, da odgovori v željenem roku (npr. zaradi zahtev financerja, naročnika).

Presojo vlog, ki so bile dopolnjene ali spremenjene v skladu z navodili poročevalca ali komisije, poročevalec ali komisija opravi v 14 dneh od prejema nove verzije vloge.

Predvideni čas obravnave se lahko podaljša v primeru večjega števila oddanih vlog v krajšem obdobju, v primeru večjega števila potrebnih revizij vloge, v primeru, ko vloga zahteva obravnavo na seji komisije in v drugih utemeljenih primerih.

VI. Zaveza raziskovalca

13. člen

Vloga predstavlja vlagateljevo zavezo o tem, da bo izvedel raziskavo na opisan način.

Pozitivno mnenje KIKER se ne nanaša na morebitne spremembe raziskovalne metodologije, kot je bila opisana v potrjeni vlogi.

Če se raziskava spremeni, je potrebno pridobiti novo pozitivno mnenje komisije.

14. člen

Člani KIKER so dolžni kot poklicno in poslovno skrivnost varovati vse osebne podatke, s katerimi se seznaniijo pri delu komisije.

VII. Končna določba

15. člen

Ta Pravilnik je bil javno objavljen 13. 5. 2025 in je pričel veljati 14. 5. 2025

Priloge:

- Priloga 1: Vloga za etično presojo KIKER
- Priloga 2: Izjava udeleženca o zavestni in svobodni privolitvi za sodelovanje v raziskavi in Navodilo
- Priloga 3: Smernice okvirnega programa Evropske unije za raziskave in inovacije

prof. dr. Aleš Završnik
direktor

ALEŠ
ZAVRŠNIK

Digitally signed by ALEŠ
ZAVRŠNIK
Date: 2025.05.13 20:09:53
+02'00'

V Ljubljani, 13. maja 2025.